

Michał Wilkosz

 <https://orcid.org/0009-0006-3069-9088>

Rektorat Polskiej Misji Katolickiej w Niemczech

W cieniu lockdownu: transformacja działalności Polskiej Misji Katolickiej w Niemczech podczas pandemii COVID-19

1. Wstęp

Pandemia COVID-19 stała się jednym z najważniejszych doświadczeń społecznych XXI wieku. Chorobę wywołaną przez wirusa SARS-CoV-2 po raz pierwszy rozpoznano pod koniec 2019 roku w chińskim Wuhan. W marcu 2020 roku Światowa Organizacja Zdrowia ogłosiła stan pandemii o zasięgu światowym. W związku z narastającym zagrożeniem dla zdrowia publicznego władze licznych państw wprowadziły zaostrzone środki sanitarne, w tym ograniczenia przemieszczania się, zakaz organizowania zgromadzeń oraz czasowo zamykano wiele obszarów życia społecznego w ramach lockdownów¹. Regulacje te znacząco wpłynęły nie tylko na gospodarkę i struktury społeczne, lecz także na praktyki religijne oraz działalność instytucji kościelnych. W wielu państwach europejskich ograniczono liczbę wiernych mogących uczestniczyć w nabożeństwach, a w okresach najwyższej zachorowalności czasowo wstrzymano publiczne sprawowanie liturgii. W rezultacie wspólnoty kościelne zostały zmuszone do poszukiwania nowych form duszpasterstwa. Szczególnie wyraźnie proces ten

---

¹ Por. World Health Organization: *WHO Director General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 – 11 March 2020*. Genewa: WHO, 2020; Md. Mokhlesur Rahman, J.-C. Thill, P. Kamal Chandra: *COVID-19 Pandemic Severity, Lockdown Regimes, and People Mobility: Early Evidence from 88 Countries*. „Sustainability, MDPI” 2020, Vol. 12(21), s. 1–17; Y.V. Joshi, A. Musalem: *Lockdowns lose one third of their impact on mobility in a month*. „Scientific Reports” 2021, vol. 11 (22658).

zaznaczył się w duszpasterstwie migrantów, które obok wymiaru religijnego pełni również ważne funkcje społeczne, kulturowe i integracyjne².

Problem badawczy niniejszego artykułu wyrasta bezpośrednio z doświadczenia pandemii i odnosi się do obecności Polaków w Niemczech z uwzględnieniem kontekstu komunikacji międzykulturowej. W tym świetle można postawić pytania szczegółowe: w jaki sposób pandemia wpłynęła na funkcjonowanie polskich duszpasterstw katolickich działających w ramach Polskiej Misji Katolickiej w Niemczech oraz jakie przemiany organizacyjne i pastoralne dokonały się pod jej wpływem? Pytania te prowadzą również do namysłu nad zasobami i potencjałami ujawnionymi w okresie kryzysu, a także nad trudnościami i zagrożeniami, które pandemia przyniosła wspólnotom religijnym migrantów. Celem artykułu jest zatem analiza przemian działalności duszpasterskiej prowadzonej przez Polską Misję Katolicką w Niemczech w okresie pandemii COVID-19, ze szczególnym uwzględnieniem czynników sprzyjających adaptacji duszpasterstwa do nowych warunków, jego ograniczeń oraz pojawiających się możliwości rozwojowych.

Odpowiedź na powyższe pytania opiera się na zastosowaniu paradygmatu metodologicznego „widzieć – oceniać – działać” (łac. *videre – iudicare – agere*), opracowanego przez Josepha Cardijna³ i uznanego przez Magisterium Kościoła, między innymi w encyklice *Mater et Magistra* Jana XXIII⁴. Metoda ta zakłada trójstopniowy proces refleksji pastoralnej: opis i diagnozę analizowanego zjawiska („widzieć”), jego interpretację i ocenę w świetle kryteriów teologicznych („oceniać”) oraz sformułowanie wniosków i wskazań pastoralnych („działać”)⁵. W niniejszym artykule etap „oceniać” został wsparty analizą SWOT, pozwalającą zidentyfikować mocne i słabe strony, szanse oraz zagrożenia w funkcjonowaniu instytucji. Zastosowano także elementy obserwacji uczestniczącej – pełniłem funkcję koordynatora duszpasterstwa polskiego w Niemczech, co umożliwiło bezpośredni wgląd

---

² Por. P. Mazurkiewicz: *Religious Freedom in the Time of the Pandemic*. „Religions” 2021, nr 12/2, s. 103; S. Majumdar: *Key findings about COVID-19 restrictions that affected religious groups around the world in 2020*. Pew Research Center 2022, <https://www.pewresearch.org/short-reads/2022/11/29> [dostęp: 01.12.2025].

³ Por. J. Hochstaffl: *Die Konzeption von Praxis*. In: *Handbuch Praktische Theologie*. Hg. H. Haslinger, Ch. Bundschuh-Schramm, O. Fuchs, L. Karrer [et al.]. Mainz: Matthias Grünewald, 1999, s. 324–332; J. Müller: *Pastoraltheologie. Ein Handbuch für Studium und Seelsorge*. Graz–Wien–Köln: Styria, 1993, s. 94.

⁴ Por. Jan XXIII: *Mater et Magistra*. Roma: Libreria Editrice Vaticana, 1963, nr 236. https://www.vatican.va/content/john-xxiii/en/encyclicals/documents/hf_j-xxiii_enc_15051961_mater.html [dostęp: 01.12.2025].

⁵ Por. J. Hochstaffl: *Die Konzeption...*, s. 326–332; J. Müller: *Pastoraltheologie...*, s. 94.

w organizacyjne i duszpasterskie aspekty funkcjonowania wspólnoty. Takie połączenie metod pozwala zarówno opisać, jak i zinterpretować przemiany duszpasterskie zachodzące w okresie pandemii, a następnie sformułować wnioski o charakterze pastoralnym.

2. Analiza według założeń metodologii „widzieć – oceniać – działać”

2.1. Widzieć

W momencie wybuchu pandemii COVID-19 Polska Misja Katolicka w Niemczech znalazła się w sytuacji wymagającej szybkiej adaptacji zarówno w wymiarze organizacyjnym, jak i pastoralnym. Tradycyjna działalność duszpasterska, której centrum stanowiły wspólnota liturgiczna, osobisty kontakt duszpasterzy z wiernymi oraz spotkania formacyjne i kulturalne organizowane przez parafie, została istotnie ograniczona. Ograniczenia sanitarne i obowiązek zachowania dystansu społecznego doprowadziły do wyraźnych zmian w codziennym życiu religijnym Polonii. Bariery w dostępie do liturgii i sakramentów stały się jednym z głównych wyzwań. Msze święte⁶, które w polskich wspólnotach pełniły nie tylko funkcję religijną, lecz były również okazją do spotkań integracyjnych i kulturowych, zostały czasowo zawieszane lub ograniczone pod względem liczby uczestników. Dla wielu wiernych brak możliwości bezpośredniego uczestnictwa w Eucharystii oznaczał nie tylko ograniczenie praktyk religijnych, lecz także osłabienie więzi wspólnotowych. W wymiarze teologicznym stanowiło to wyzwanie dla rozumienia Kościoła jako wspólnoty kształtowanej przez uczestnictwo w sakramentach, skłoniło duszpasterzy do ponownego namysłu nad znaczeniem obecności duchowej oraz wspólnotowej modlitwy w warunkach izolacji.

Pandemia uwydatniła jednocześnie społeczną i integracyjną funkcję duszpasterstwa migracyjnego. Polska Misja Katolicka pełni bowiem rolę nie tylko religijną, lecz także kulturalną i edukacyjną, wspierając migrantów w adaptacji do życia w Niemczech, między innymi poprzez organizowanie kursów językowych, spotkań integracyjnych, konsultacji rodzinnych czy inicjatyw wspierających osoby starsze i samotne. Lockdowny

⁶ W niniejszym artykule zastosowano zapis wielką literą takich pojęć jak Eucharystia, Kościół, Komunia Święta, Bierzmowanie czy Msza święta. Przyjęta pisownia wynika z chęci zachowania zgodności z językiem używanym w dokumentach Kościoła katolickiego oraz z poszanowania wrażliwości religijnej jego wiernych, a nie z deklaracji światopoglądowej.

i ograniczenia kontaktów społecznych osłabiły naturalne mechanizmy wsparcia, zagrażając poczuciu wspólnoty i przynależności wśród polskich migrantów. Z socjologicznego punktu widzenia pandemia uwidoczniała znaczenie wspólnot religijnych jako sieci wsparcia społecznego i emocjonalnego, które w sytuacjach kryzysowych pełnią funkcję ochronną wobec alienacji i izolacji społecznej. Wobec nagłych wyzwań Polska Misja Katolicka musiała podejmować szybkie decyzje organizacyjne. Wprowadzono transmisje online Mszy świętych i nabożeństw, konsultacje duszpasterskie w formie telefonicznej oraz wideokonferencji, a także nowe formy spotkań modlitewnych i edukacyjnych⁷. Działania te świadczą o dostosowaniu się do zmienionych warunków, ponieważ niezmiennie wymiar sakramentalny oraz troska o podtrzymanie wspólnoty w realiach dystansu społecznego nadal odgrywały ważną rolę.

Opisany stan duszpasterstwa w początkowej fazie pandemii pozwala stwierdzić, że kryzys stał się nie tylko zakłóceniem życia religijnego, lecz także czynnikiem przyspieszającym przemiany organizacyjne, społeczne i teologiczne. Polska Misja Katolicka, poprzez działania adaptacyjne, ukazała zdolność łączenia troski duchowej z funkcją wspólnototwórczą, pokazując, że w warunkach kryzysowych duszpasterstwo migracyjne może pozostawać przestrzenią refleksji teologicznej, praktycznej kreatywności i społecznego wsparcia. Zrozumienie tych procesów wymaga jednak nie tylko opisu, lecz również systematycznej oceny, która pozwoli wskazać mocne i słabe strony oraz pojawiające się możliwości i zagrożenia dla dalszego funkcjonowania duszpasterstwa.

2.2. Oceniać

Etap „oceniać” pozwala nie tylko uporządkować obserwacje, lecz także nadać im sens teologiczny, pastoralny i socjologiczny. Chodzi o to, aby doświadczenia kryzysowe nie pozostały jedynie opisem trudności, ale stały się podstawą do formułowania wniosków mogących wzmocnić przyszłą działalność duszpasterską. Analiza oceniająca koncentruje się na kilku

---

⁷ W odpowiedzi na wprowadzone ograniczenia sanitarne Polska Misja Katolicka podejmowała decyzje organizacyjne, w tym rozwijanie transmisji nabożeństw w formie online oraz dostosowanie duszpasterstwa do warunków epidemicznych. Za przykład mogą tu posłużyć: <https://pmk-hamburg.de/111-kronika-wydarzen-2020/2536-komunikat-dotyczacy-funkcjonowania-polskiej-misji-katolickiej-w-hamburgu-w-czasie-trwania-pandemii-koronawirus> [dostęp: 01.12.2025]; https://msza-online.pl/transmisje/20-04-2026?utm_source=chatgpt.com [dostęp: 01.12.2025].

podstawowych wymiarach: po pierwsze, na zasobach i ograniczeniach duszpasterstwa polonijnego ujawnionych w warunkach lockdownu; po drugie, na możliwościach adaptacyjnych i innowacjach, które pozwoliły wspólnocie utrzymać kontakt duchowy i spójność społeczną; po trzecie, na zagrożeniach wynikających z ograniczenia fizycznej obecności oraz z barier komunikacyjnych. W kontekście teologicznym istotne jest pytanie o to, jak zmiany w formach praktyk religijnych wpływały na przeżywanie sakramentów, poczucie wspólnoty i realizację misji Kościoła. Z perspektywy socjologicznej analiza ta pozwala natomiast lepiej zrozumieć rolę Polskiej Misji Katolickiej jako instytucji wspierającej migrantów nie tylko duchowo, lecz także społecznie i kulturowo.

2.2.1. Mocne strony duszpasterstwa w czasie pandemii

Analiza funkcjonowania Polskiej Misji Katolickiej w Niemczech w okresie pandemii COVID-19 pozwala wskazać szereg zjawisk ujawniających potencjał wspólnoty w czasie kryzysu. Choć sytuacja pandemiczna ograniczyła tradycyjne formy działalności duszpasterskiej, stała się jednocześnie impulsem do uruchomienia nowych zasobów wspólnotowych oraz do pogłębienia świadomości religijnej i odpowiedzialności za innych. Jednym z najbardziej wyraźnych atutów duszpasterstwa polonijnego w tym okresie było wzmocnienie społecznego i charytatywnego wymiaru życia wspólnotowego.

W obliczu ograniczeń sanitarnych oraz rosnącego poczucia izolacji wielu wiernych spontanicznie angażowało się w różne formy pomocy osobom chorym, starszym oraz samotnym⁸. Wspólnoty skupione wokół struktur Polskiej Misji Katolickiej organizowały wsparcie dla osób objętych kwarantanną, pomoc w codziennych zakupach, transport do placówek medycznych czy zwykłe towarzyszenie poprzez kontakt telefoniczny lub internetowy. Tego rodzaju inicjatywy, choć często podejmowane oddolnie, ujawniły znaczący potencjał solidarności wewnątrz wspólnoty migrantów. Pandemia stała się tym samym okresem intensyfikacji relacji społecznych oraz wzrostu poczucia współodpowiedzialności za innych członków wspólnoty. W wielu przypadkach prowadziło to do powstawania nieformalnych sieci wsparcia funkcjonujących równolegle do formalnych struktur duszpasterskich⁹. Z perspektywy analizy SWOT doświadczenie to można uznać za

⁸ Działania podejmowane na tym polu zostały upublicznione w dokumencie: *Polska Misja Katolicka w Niemczech w czasie pandemii*. <https://telemagazyn.pl/polska-misja-katolicka-w-niemczech-w-czasie-pandemii/pr/925817> [dostęp: 01.12.2025].

⁹ F. Mróz, P. Roszak: *The Ministry of Religious Congregations to People Affected by the SARS-CoV-2 Coronavirus in Poland: Geographies of Care During the COVID-19 Pandemic*.

czynnik wzmacniający kapitał społeczny wspólnot skupionych wokół Polskiej Misji Katolickiej. W sytuacji kryzysowej ujawniła się bowiem zdolność wspólnoty do mobilizacji zasobów ludzkich oraz do podejmowania działań solidarnościowych.

Drugim ważnym aspektem było pogłębienie refleksji nad istotą praktyk religijnych. Nagłe ograniczenie możliwości uczestnictwa w liturgii oraz spotkaniach wspólnotowych sprawiło, że wielu wiernych zostało wytrąconych z dotychczasowego, często rutynowego sposobu przeżywania wiary¹⁰. Brak bezpośredniego dostępu do liturgii i sakramentów skłaniał do stawiania pytań o znaczenie praktyk religijnych w życiu osobistym oraz o miejsce wspólnoty w doświadczeniu wiary. Wielu wiernych zaczęło wyraźniej dostrzegać, jak istotne znaczenie ma uczestnictwo w Eucharystii, wspólnotowej modlitwie czy spotkaniach formacyjnych. W tym sensie pandemia sprzyjała pogłębieniu świadomości religijnej części wiernych oraz bardziej refleksyjnemu przeżywaniu wiary. Doświadczenie to miało szczególne znaczenie w kontekście duszpasterstwa migracyjnego. Polacy mieszkający w Niemczech często odkrywali na nowo wartość duszpasterstwa prowadzonego w języku ojczystym oraz jego rolę w podtrzymywaniu tożsamości religijnej i kulturowej. Ograniczenie możliwości uczestnictwa w spotkaniach wspólnotowych uwidocznilo, jak ważnym elementem życia emigracyjnego pozostaje obecność duszpasterstw w języku polskim.

Pandemia przyczyniła się również do wyraźniejszego uświadomienia roli, jaką odgrywa duszpasterstwo polonijne w życiu Polaków przebywających za granicą. W warunkach izolacji społecznej oraz ograniczonego kontaktu z rodziną w Polsce wspólnota skupiona wokół parafii i ośrodków duszpasterskich stawała się często jednym z najważniejszych punktów odniesienia dla migrantów¹¹. Duszpasterstwo prowadzone w języku polskim pełniło w tym czasie nie tylko funkcję religijną, lecz także integracyjną i wspierającą. Dla wielu osób stanowiło przestrzeń, w której można było znaleźć wsparcie duchowe, psychologiczne oraz społeczne. W rezultacie pandemia uwidocznila, że działalność Polskiej Misji Katolickiej w Niemczech jest nie

---

„Journal of Religion and Health” 2022, nr 3 (61), s. 2279–2301. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10943-022-01570-0> [dostęp: 01.12.2025].

¹⁰ S. Jeziorski: *Bóg, Kościół i świat wobec Covid-19: Lex orandi jako inspiracja chrześcijańskiego przeżywania czasu pandemii*. „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 2020, nr 73, s. 101–116. <https://doi.org/10.21906/rbl.3637> [dostęp: 01.12.2025].

¹¹ Por. K. Ziółkowska-Weiss: *The Polish Catholic Church in Martin Coronado, Buenos Aires, and its Role in the Life of the Argentinian Polish Community during the COVID-19 Pandemic*. „Journal of Religion and Health” 2023, nr 1 (63), s. 585–607. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36482139/> [dostęp: 01.12.2025].

tylko elementem życia religijnego diaspory, lecz także ważnym czynnikiem budującym jej spójność społeczną.

Kolejnym elementem, który można uznać za mocną stronę duszpasterstwa w czasie pandemii, była kreatywność duszpasterzy oraz świeckich współpracowników w poszukiwaniu nowych form kontaktu z wiernymi. W warunkach ograniczeń sanitarnych konieczne stało się szybkie wdrażanie rozwiązań umożliwiających utrzymanie więzi wspólnotowych mimo fizycznego dystansu¹². W wielu ośrodkach duszpasterskich zaczęto regularnie transmitować liturgię za pośrednictwem internetu, organizować spotkania formacyjne online, rekolekcje w formie zdalnej czy wspólnotowe modlitwy transmitowane za pomocą platform komunikacyjnych. Choć tego typu inicjatywy były wcześniej podejmowane sporadycznie, pandemia przyspieszyła ich rozwój i doprowadziła do ich upowszechnienia. Nowe formy komunikacji umożliwiły również nawiązywanie kontaktów z polskimi wspólnotami religijnymi funkcjonującymi w innych krajach. Spotkania formacyjne, konferencje czy wydarzenia religijne zaczęły być organizowane w przestrzeni cyfrowej w sposób przekraczający granice państwowe. W efekcie pandemia przyczyniła się także do większej integracji środowisk duszpasterstwa polonijnego w różnych częściach Europy i świata.

Na uwagę zasługuje również fakt, że doświadczenie pandemii stało się impulsem do powstawania nowych inicjatyw instytucjonalnych odpowiadających na konkretne potrzeby duszpasterskie środowiska polonijnego¹³. Jednym z przykładów jest powstanie stowarzyszenia Familiaris¹⁴, które pełni funkcję poradni małżeńskiej i rodzinnej. Instytucja ta oferuje między innymi nauki przedmałżeńskie prowadzone w formie online, a także wsparcie dla małżeństw i rodzin przeżywających różnego rodzaju kryzysy. Działalność ta obejmuje również pomoc w zakresie wychowania dzieci i młodzieży, co w czasie pandemii, gdy wiele rodzin mierzyło się z napięciami wynikającymi z izolacji społecznej oraz zmian w funkcjonowaniu systemu edukacji, okazało się szczególnie potrzebne. Kolejną inicjatywą, która pojawiła się w tym okresie, było powołanie Stowarzyszenia im. Arcybiskupa

---

¹² P. Kuca, P. Steczkowski: *COVID-19 Pandemic as an Impulse for Communication Activities of the Catholic Church in Poland: The Example of the Diocese of Rzeszów*. „Humanities and Social Sciences” 2024, nr 2 (31), s. 97–107. <https://journals.prz.edu.pl/hss/article/view/1731> [dostęp: 01.12.2025].

¹³ Por. M. Chmielewski, M. Nowak, P. Stanisławski, D. Wadowski [et al.]: *Komunikacja Kościoła katolickiego w Polsce w okresie pandemii COVID-19. Raport z badań interdyscyplinarnych*. Kraków: Scriptus, 2022, s. 250–280.

¹⁴ Por.: <https://www.familiaris.org> [dostęp: 01.12.2025].

Józefa Gawliny¹⁵, nawiązującego do dziedzictwa duszpasterza polskiej emigracji w latach 1945–1964. Celem tego stowarzyszenia jest rozwijanie inicjatyw duszpasterskich i społecznych na styku kultur polskiej i niemieckiej, a także wspieranie dialogu międzykulturowego w środowisku migrantów. Powstanie tego typu instytucji stanowiło w dużej mierze odpowiedź na doświadczenia pandemii, które uwidoczniły ograniczenia funkcjonowania duszpasterstwa w ramach zamkniętych wspólnot językowych. Sytuacja kryzysowa pokazała, że skuteczne duszpasterstwo w warunkach migracji wymaga większej otwartości na społeczny i kulturowy kontekst kraju przyjmującego. Oznacza to potrzebę rozwijania inicjatyw sprzyjających dialogowi międzykulturowemu oraz budowaniu pomostów między środowiskiem polonijnym a społeczeństwem niemieckim.

2.2.2. Słabe strony duszpasterstwa ujawnione w czasie pandemii

Obok wskazanych wyżej pozytywnych zjawisk pandemia COVID-19 ujawniła również szereg słabości w funkcjonowaniu duszpasterstwa prowadzonego przez Polską Misję Katolicką w Niemczech. Kryzys sanitarny, który w krótkim czasie doprowadził do głębokich zmian w organizacji życia społecznego i religijnego, stał się testem odporności wspólnot religijnych oraz sposobów przekazywania wiary. Analiza doświadczeń tego okresu wskazuje, że wiele trudności miało charakter zarówno organizacyjny, jak i formacyjny.

Jednym z niepokojących zjawisk, które ujawniły się w czasie pandemii, była zwiększona podatność części wiernych na różnego rodzaju teorie spiskowe dotyczące samej pandemii, jej przyczyn oraz działań podejmowanych przez instytucje państwowe i kościelne. Narracje te często łączyły elementy interpretacji politycznych, pseudonaukowych oraz religijnych, tworząc uproszczone i emocjonalne wyjaśnienia złożonej sytuacji społecznej¹⁶. W wielu przypadkach interpretacje te przenikały również do przestrzeni religijnej, gdzie pandemia była przedstawiana jako element globalnego spisku lub jako wydarzenie o charakterze apokaliptycznym. Zjawisko to ujawniło braki w zakresie formacji religijnej wiernych, zwłaszcza w odniesieniu do zdolności krytycznej interpretacji informacji oraz

---

¹⁵ Por. Stowarzyszenie im. Abp Józefa Gawliny – Polska Misja Katolicka w Niemczech zob. <https://share.google/glmCz23rVuKeB6EXX> [dostęp: 01.12.2025].

¹⁶ P. Stanisławski, D. Wadowski, J. Szulich-Kałuża, M. Nowak [et al.]: *The Catholic Church in Poland, Her Faithful, and the Restrictions on Freedom to Practise Religion during the First Wave of the COVID-19 Pandemic*. „Religions” 2022, nr 12 (13), s. 1–20, <https://www.mdpi.com/2077-1444/13/12/1228> [dostęp: 01.12.2025].

dojrzałego rozumienia relacji między wiarą a wiedzą naukową. Z perspektywy duszpasterskiej sytuacja ta wskazała na potrzebę rozwijania systematycznej katechezy dla dorosłych. Dotychczasowa praktyka duszpasterska koncentrowała się w dużej mierze na katechezie dzieci i młodzieży, podczas gdy formacja religijna dorosłych bywała ograniczona do sporadycznych spotkań czy rekolekcji. Pandemia pokazała, że brak pogłębionej formacji teologicznej i religijnej może sprzyjać uleganiu uproszczonym narracjom oraz przenoszeniu napięć społecznych na grunt życia religijnego.

Kolejną słabą stroną ujawnioną w czasie pandemii było osłabienie praktyk religijnych wśród części wiernych. Dotyczyło to zwłaszcza osób, które już wcześniej były jedynie luźno związane z życiem wspólnoty kościelnej¹⁷. Ograniczenia sanitarne oraz przeniesienie części aktywności duszpasterskich do przestrzeni cyfrowej sprawiły, że niektórzy wierni całkowicie zaprzestali uczestnictwa w praktykach religijnych. Możliwość korzystania z transmisji liturgii czy innych form duszpasterstwa online, choć dla wielu osób była ważnym wsparciem w czasie izolacji, w niektórych przypadkach prowadziła do osłabienia poczucia potrzeby fizycznej obecności we wspólnocie liturgicznej. Dla części wiernych uczestnictwo w życiu religijnym zaczęło mieć charakter bardziej indywidualny i sporadyczny, co w dłuższej perspektywie mogło prowadzić do stopniowego oddalania się od wspólnoty kościelnej.

Pandemia ujawniła również trudną sytuację osób, dla których wspólnota misyjna stanowiła podstawowe środowisko kontaktów społecznych. Dotyczyło to szczególnie ludzi starszych, samotnych lub słabiej zintegrowanych z lokalnym społeczeństwem. Wprowadzenie lockdownów oraz ograniczenie spotkań wspólnotowych sprawiło, że osoby te często pozostawały przez długi czas w izolacji. Dla wielu z nich niedzielna Eucharystia, spotkania grup modlitewnych czy wydarzenia organizowane przez duszpasterstwo były jedyną okazją do regularnego kontaktu z innymi ludźmi. Ich nagłe zawieszenie prowadziło niekiedy do pogłębienia poczucia osamotnienia oraz marginalizacji społecznej¹⁸.

Szczególnym wyzwaniem okazała się także organizacja katechezy oraz przygotowania do sakramentów w warunkach nauczania zdalnego. W wielu ośrodkach duszpasterskich przygotowanie do takich sakramentów jak Pierwsza Komunia Święta czy Bierzmowanie musiało zostać przeniesione

---

¹⁷ G. Wąchoł: *Wierni wobec wytycznych Kościoła katolickiego w Polsce. Pierwszy rok pandemii COVID-19*. „Polonia Sacra” 2023, nr 1 (27), s. 79–100, https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_15633_ps_27104 [dostęp: 01.12.2025].

¹⁸ F. Mróz, P. Roszak: *The Ministry...*, s. 2279–2301.

do przestrzeni internetowej¹⁹. Rozwiązanie to, choć konieczne z punktu widzenia przepisów sanitarnych, w praktyce wiązało się z licznymi trudnościami. Brak bezpośredniego kontaktu między duszpasterzem a kandydatami do sakramentów utrudniał przekazywanie treści katechetycznych oraz budowanie relacji wychowawczej. Problem ten był szczególnie widoczny w przypadku młodych osób pochodzących z rodzin polonijnych, które często w ograniczonym stopniu posługują się językiem polskim. Brak bezpośredniej interakcji oraz różnice językowe prowadziły niekiedy do słabszego zrozumienia przekazywanych treści religijnych. W konsekwencji przygotowanie do sakramentów w okresie pandemii było często mniej pogłębione niż w warunkach tradycyjnych spotkań katechetycznych.

Ograniczenia sanitarne wpłynęły również na sposób celebracji sakramentów. W wielu przypadkach uroczystości takie jak Pierwsza Komunia Święta czy Bierzmowanie odbywały się w znacznie skromniejszej formie, przy ograniczonej liczbie uczestników oraz z zachowaniem licznych restrykcji sanitarnych. Dla wielu rodzin wydarzenia te miały dotychczas nie tylko wymiar religijny, lecz także społeczny i rodzinny. Często stanowiły okazję do spotkań rodzinnych oraz przyjazdu bliskich z Polski. Pandemia uniemożliwiła w wielu przypadkach organizację takich spotkań, co sprawiło, że celebracje sakramentalne utraciły część swojego wspólnotowego charakteru²⁰.

Istotnym problemem okazało się również osłabienie zaufania części wiernych do instytucji kościelnych w związku ze sposobem wprowadzania restrykcji sanitarnych²¹. W szczególności decyzje podejmowane w ramach struktur Kościoła katolickiego w Niemczech, które często zakładały bardzo rygorystyczne ograniczenia dotyczące życia liturgicznego, spotykały się z niezrozumieniem części wiernych. Dla wielu osób trudne do przyjęcia było to, dlaczego wprowadzane restrykcje sięgały tak daleko, zwłaszcza w porównaniu z funkcjonowaniem innych obszarów życia społecznego. W rezultacie pojawiało się poczucie, że potrzeby religijne wiernych nie zostały potraktowane z należytą powagą. W niektórych środowiskach prowadziło to do napięć oraz krytyki decyzji podejmowanych przez hierarchię kościelną. Zjawisko to pokazuje, że w sytuacjach kryzysowych szczególnie

---

¹⁹ K. Kwaśniewicz: *Munus sanctificandi w czasie pandemii COVID-19 w Polsce w 2020 r. Część I – Chrzest i bierzmowanie*. „Studia Bydgoskie” 2024, nr 16, s. 91–103.

²⁰ A. Domaszek: *Coronavirus Pandemic and Canon Law. Selected Aspects in Divine Worship*. „Prawo Kanoniczne” 2023, nr 4 (66), s. 315–330, <https://czasopisma.uksw.edu.pl/index.php/pk/article/view/16446> [dostęp: 01.12.2025].

²¹ Por. P. Stanisław, D. Wadowski, J. Szulich-Kałuża, M. Nowak [et al.]: *The Catholic...*, s. 1–20.

ważna staje się przejrzysta komunikacja między instytucją kościelną a wiernymi.

2.3. Zagrożenia dla duszpasterstwa ujawnione w czasie pandemii

Wskazane wcześniej słabości funkcjonowania duszpasterstwa w okresie pandemii COVID-19 nie pozostały bez konsekwencji dla życia wspólnotowego wiernych skupionych wokół struktur Polskiej Misji Katolickiej w Niemczech. W wielu przypadkach doprowadziły one do pojawienia się zjawisk, które można interpretować jako potencjalne zagrożenia dla przyszłości duszpasterstwa polonijnego. Z perspektywy analizy SWOT są to czynniki mogące w dłuższej perspektywie osłabiać spójność wspólnot religijnych oraz utrudniać realizację ich misji pastoralnej.

Jednym z najważniejszych zagrożeń, które ujawniły się w czasie pandemii, była rosnąca tendencja do prywatyzacji wiary. Ograniczenie możliwości uczestnictwa w życiu wspólnotowym Kościoła oraz przeniesienie wielu form duszpasterstwa do przestrzeni internetowej sprzyjało indywidualizacji praktyk religijnych²². Dla części wiernych doświadczenie religijne zaczęło przyjmować coraz bardziej prywatny charakter, oderwany od instytucjonalnych struktur Kościoła. Uczestnictwo w liturgii transmitowanej online czy korzystanie z różnorodnych materiałów religijnych dostępnych w internecie mogło sprawiać wrażenie, że praktykowanie wiary nie wymaga już bezpośredniego zakorzenienia w konkretnej wspólnotie parafialnej. Tego rodzaju proces może prowadzić do osłabienia świadomości eklezjalnej, czyli rozumienia wiary jako doświadczenia przeżywanego we wspólnotie Kościoła.

Kolejnym zjawiskiem, które nasiliło się w czasie pandemii, była praktyka określana niekiedy mianem „churcingu”. Termin ten odnosi się do sytuacji, w której wierni korzystają z oferty różnych wspólnot religijnych lub kanałów transmisji liturgii, wybierając te treści, które najbardziej odpowiadają ich indywidualnym preferencjom. W warunkach pandemii zjawisko to stało się szczególnie łatwe, ponieważ dostęp do transmisji liturgii oraz innych wydarzeń religijnych był możliwy poprzez liczne kanały internetowe. W praktyce oznaczało to możliwość „przemieszczania się” między różnymi wspólnotami czy celebrazjami liturgicznymi

---

²² Por. M. Chmielewski, M. Nowak, P. Stanisławski, D. Wadowski [et al.]: *Komunikacja...*, s. 250–280.

bez fizycznego uczestnictwa w ich życiu²³. Choć zjawisko to może być interpretowane jako przejaw pluralizmu religijnego oraz dostępności treści duszpasterskich, niesie ono również poważne konsekwencje dla życia wspólnotowego. Wybieranie liturgii lub treści religijnych wyłącznie na podstawie indywidualnych preferencji może prowadzić do osłabienia więzi z konkretną wspólnotą parafialną oraz do fragmentaryzacji doświadczenia religijnego.

Pandemia doprowadziła również do powstania licznych napięć społecznych związanych z oceną wprowadzanych ograniczeń sanitarnych. Podziały te były widoczne także w środowiskach religijnych. Różnice w podejściu do restrykcji, szczepień czy sposobów reagowania na kryzys pandemiczny prowadziły niekiedy do konfliktów między członkami wspólnoty²⁴. Napięcia te w wielu przypadkach pozostawiły trwałe ślady w relacjach społecznych. Dyskusje i spory, które pojawiały się w czasie pandemii, nie zawsze wygasły wraz z jej zakończeniem. W rezultacie w niektórych środowiskach powstały podziały utrudniające odbudowę pełnej jedności wspólnotowej.

Szczególnie istotnym zagrożeniem w kontekście duszpasterstwa migracyjnego jest możliwość instrumentalnego wykorzystywania religii w sporach o charakterze kulturowym lub społecznym. W okresie pandemii można było zauważyć, że napięcia związane z wprowadzaniem restrykcji czy funkcjonowaniem instytucji publicznych były niekiedy interpretowane również w kategoriach konfliktu kulturowego²⁵. W niektórych środowiskach pojawiały się narracje wykorzystujące argumenty religijne do wyrażania negatywnych postaw wobec społeczeństwa przyjmującego. W kontekście duszpasterstwa polonijnego w Niemczech oznaczało to czasami powrót do stereotypowych lub krytycznych ocen kultury niemieckiej, które wcześniej uległy osłabieniu w procesie integracji społecznej. Religia mogła w takich przypadkach stawać się narzędziem wyrażania frustracji lub sprzeciwu wobec decyzji instytucji publicznych czy kościelnych funkcjonujących w kontekście niemieckim. Tego rodzaju instrumentalizacja religii stanowi poważne wyzwanie dla duszpasterstwa migracyjnego, którego jednym z istotnych zadań jest budowanie mostów między kulturami oraz wspieranie procesów integracyjnych.

---

²³ Por. P. Stanisławski, D. Wadowski, J. Szulich-Kałuża, M. Nowak [et al.]: *The Catholic...*, s. 1–20.

²⁴ Tamże.

²⁵ K. Ziółkowska-Weiss: *The Polish Catholic...*, s. 590–607.

2.4. Nadzieje i możliwości rozwoju duszpasterstwa

Oprócz licznych trudności oraz zagrożeń pandemia COVID-19 ujawniła także szereg zjawisk, które można interpretować jako ważne możliwości dla przyszłości duszpasterstwa realizowanego w ramach Polskiej Misji Katolickiej w Niemczech. Kryzys pandemiczny, mimo że w wielu obszarach osłabił tradycyjne formy życia wspólnotowego, przyczynił się zarazem do powstania nowych doświadczeń współpracy, większej świadomości potrzeb wiernych oraz bardziej refleksyjnego podejścia do organizacji życia duszpasterskiego. Jednym z pozytywnych efektów tego doświadczenia było zwiększenie świadomości wiernych dotyczącej znaczenia duszpasterstwa parafialnego w ich życiu religijnym i społecznym. W sytuacji ograniczeń sanitarnych oraz czasowego zawieszenia wielu form działalności wspólnotowej część wiernych zaczęła bardziej świadomie zastanawiać się nad tym, czego rzeczywiście oczekuje od duszpasterstwa oraz jakie formy życia religijnego są dla nich szczególnie istotne²⁶. Można było zaobserwować większą gotowość do formułowania konkretnych oczekiwań wobec działalności duszpasterskiej. Wierni coraz wyraźniej artykułowali swoje potrzeby dotyczące formacji religijnej, wsparcia duchowego czy możliwości uczestnictwa w inicjatywach wspólnotowych.

Kolejnym ważnym doświadczeniem okresu pandemii było pogłębienie współpracy między wspólnotami polonijnymi a lokalnymi strukturami Kościoła katolickiego w Niemczech. W wielu przypadkach inicjatywy o charakterze społecznym i charytatywnym były realizowane wspólnie z parafiami niemieckimi oraz innymi środowiskami lokalnymi. Współpraca ta dotyczyła między innymi działań pomocowych skierowanych do osób starszych, samotnych czy dotkniętych skutkami kryzysu pandemicznego. Wspólne projekty społeczne sprzyjały budowaniu relacji między środowiskami polonijnymi a społecznością lokalną, a także przełamywaniu barier językowych i kulturowych. Doświadczenie to pokazało, że duszpasterstwo migrantów nie musi funkcjonować w izolacji od struktur Kościoła lokalnego, lecz może stanowić ważny element szerszej wspólnoty kościelnej. W wielu przypadkach współpraca ta prowadziła do wzajemnego poznawania się oraz odkrywania bogactwa różnych tradycji duszpasterskich²⁷. Szczególnie interesującym zjawiskiem była również większa otwartość na organizowanie wspólnych nabożeństw oraz inicjatyw religijnych z udziałem różnych

---

²⁶ M. Chmielewski, M. Nowak, P. Stanisławski, D. Wadowski [et al.]: *Komunikacja...*, s. 277–280.

²⁷ Por. F. Mróz, P. Roszak: *The Ministry...*, s. 2279–2301.

wspólnot językowych²⁸. W niektórych sytuacjach wynikało to z konieczności organizacyjnych, na przykład wtedy, gdy duszpasterz danej wspólnoty zachorował lub został objęty kwarantanną. W takich przypadkach konieczne było organizowanie celebracji liturgicznych przy współpracy duszpasterzy i wiernych pochodzących z różnych środowisk kulturowych. Spotkania te odbywały się często na styku tradycji polskiej i niemieckiej, co sprzyjało wzajemnemu poznawaniu się oraz wymianie doświadczeń duszpasterskich.

Pandemia, mimo że początkowo prowadziła do izolacji społecznej, w dłuższej perspektywie przyczyniła się również do wyraźniejszego dostrzeżenia bogactwa różnorodności wspólnot kościelnych. Współpraca na styku kultur sprzyjała wzajemnemu poznawaniu tradycji religijnych, sposobów przeżywania liturgii oraz stylów duszpasterstwa charakterystycznych dla różnych środowisk²⁹. Dla wielu wiernych doświadczenie to stało się okazją do refleksji nad uniwersalnym charakterem Kościoła, który jednoczy ludzi różnych języków i kultur. Jednocześnie pokazało, że duszpasterstwo polonijne może odgrywać ważną rolę nie tylko w podtrzymywaniu tożsamości religijnej migrantów, lecz także w budowaniu przestrzeni dialogu międzykulturowego. W tym sensie doświadczenie pandemii można postrzegać jako impuls do dalszego rozwijania modelu duszpasterstwa bardziej otwartego, dialogicznego i współpracującego z różnymi środowiskami kościelnymi.

3. Działać

Etap „działać” koncentruje się na praktycznym wykorzystaniu doświadczeń pandemicznych do formułowania rekomendacji duszpasterskich. Celem jest nie tylko reagowanie na bieżące wyzwania, lecz także przygotowanie misji na przyszłe sytuacje kryzysowe. W tym kontekście działania obejmują trzy podstawowe wymiary: pastoralny, dotyczący sposobów podtrzymywania i pogłębiania życia duchowego wiernych; organizacyjny, obejmujący nowe formy komunikacji, zarządzania i współpracy w ramach wspólnoty; oraz socjokulturowy, związany z inicjatywami wspierającymi integrację, edukację i wzajemne wsparcie migrantów. Podejście to pozwala połączyć refleksję teologiczną z praktyką duszpasterską i ukazuje, że nawet w warunkach kryzysu Polska Misja Katolicka może realizować swoją misję jako Kościół obecny, zdolny do budowania wspólnoty oraz troski o wiernych.

---

²⁸ Por. S. Jeziorski: *Bóg...*

²⁹ K. Ziółkowska-Weiss: *The Polish Catholic...*, s. 585–607.

Doświadczenia pandemii COVID-19 pokazały, że funkcjonowanie Polskiej Misji Katolickiej w Niemczech wymaga elastyczności, innowacyjności i zdolności szybkiego reagowania na kryzysy. Wnioski, które można wyciągnąć z tego okresu i które powinny znaleźć odzwierciedlenie w przyszłej strategii duszpasterstwa, dotyczą kilku kluczowych obszarów. Po pierwsze, konieczne jest dalsze rozwijanie hybrydowych form duszpasterstwa, łączących tradycyjną obecność we wspólnocie z możliwościami cyfrowymi. Transmisje liturgii online, spotkania formacyjne czy rekolekcje w przestrzeni wirtualnej okazały się skutecznym sposobem utrzymania więzi wspólnotowej w okresie ograniczeń. Ich rozwój może służyć integracji wiernych mieszkających w różnych częściach Niemiec i Europy, a także umożliwiać kontakt z osobami, które z różnych powodów nie mogą regularnie uczestniczyć w spotkaniach stacjonarnych.

Po drugie, pandemia ujawniła potrzebę wzmocnienia wsparcia społecznego i psychologicznego dla wiernych, zwłaszcza osób starszych, samotnych i chorych. Doświadczenia lockdownów pokazują, że duszpasterstwo powinno działać nie tylko w wymiarze duchowym, lecz także jako sieć wsparcia społecznego. Oznacza to między innymi systematyczne rozwijanie wolontariatu, tworzenie sieci wsparcia oraz programów pomocowych dla osób w izolacji lub znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.

Po trzecie, istotne jest pogłębianie formacji religijnej i teologicznej wiernych, aby ograniczyć podatność na uproszczone narracje i teorie spiskowe. Regularna katecheza dla dorosłych, warsztaty teologiczne oraz dostęp do rzetelnych materiałów edukacyjnych mogą wzmacniać świadomość religijną oraz więź z instytucją Kościoła, a zarazem ograniczać ryzyko fragmentaryzacji doświadczenia religijnego i prywatyzacji wiary.

Po czwarte, doświadczenie pandemii wskazuje na potrzebę wzmocnienia przejrzystej komunikacji i dialogu z wiernymi. Precyzyjne wyjaśnianie przyczyn podejmowanych decyzji, zasad uczestnictwa w liturgii i obowiązków wynikających z przepisów państwowych pozwala ograniczać napięcia i konflikty wewnątrz wspólnoty, a także budować zaufanie do struktur duszpasterstwa.

Po piąte, istotne jest rozwijanie inicjatyw międzykulturowych i integracyjnych, które będą sprzyjały dialogowi między Polonią a społeczeństwem niemieckim. Stowarzyszenia i programy edukacyjne, takie jak Familiaris czy Stowarzyszenie im. Arcybiskupa Józefa Gawliny, powinny stać się trwałym elementem działalności duszpasterskiej, służąc zarówno wsparciu rodzin, jak i rozwijaniu kompetencji dialogu międzykulturowego.

Wreszcie pandemia pokazała, że duszpasterstwo polonijne powinno być proaktywne i elastyczne w reagowaniu na kryzysy poprzez systematyczne

planowanie scenariuszy awaryjnych i rozwijanie strategii ciągłości działalności wspólnotowej. Obejmuje to zarówno przygotowanie narzędzi komunikacji cyfrowej, jak i organizację wsparcia materialnego, społecznego i duchowego dla wiernych w sytuacjach nagłych ograniczeń.

Bibliografia

- Chmielewski Mirosław, Nowak Małgorzata, Stanisz Piotr, Wadowski Dariusz [et al.]: *Komunikacja Kościoła katolickiego w Polsce w okresie pandemii COVID-19. Raport z badań interdyscyplinarnych*. Kraków: Scriptus, 2022.
- Domaszek Arkadiusz: *Coronavirus Pandemic and Canon Law. Selected Aspects in Divine Worship*. „Prawo Kanoniczne” 2023, nr 4 (66), s. 315–330. <https://czasopisma.uksw.edu.pl/index.php/pk/article/view/16446> [dostęp: 01.12.2025].
- Hochstaffl Josef: *Die Konzeption von Praxis*. In: *Handbuch. Praktische Theologie*. Hg. Herbert Haslinger, Christiane Bundschuh-Schramm, Ottmar Fuchs, Leo Karrer [et al.]. Mainz: Matthias Grünewald, 1999, s. 324–332.
- Jan XXIII: *Mater et Magistra*. Roma: Libreria Editrice Vaticana, 1961. https://www.vatican.va/content/john-xxiii/en/encyclicals/documents/hf_j-xxiii_enc_15051961_mater.html [dostęp: 01.12.2025].
- Jeziorski Sławomir: *Bóg, Kościół i świat wobec COVID-19: „Lex orandi” jako inspiracja chrześcijańskiego przeżywania czasu pandemii*. „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 2020, nr 73, s. 101–116. <https://doi.org/10.21906/rbl.3637>.
- Joshi Yogesh V., Musalem Andres: *Lockdowns lose one third of their impact on mobility in a month*. „Scientific Reports” 2021, nr 11(22658).
- Kuca Paweł, Steczkowski Piotr: *COVID-19 Pandemic as an Impulse for Communication Activities of the Catholic Church in Poland: The Example of the Diocese of Rzeszów*. „Humanities and Social Sciences” 2024, nr 2(31), s. 97–107. <https://doi.org/10.7862/rz.2024.hss.21>.
- Kwaśniewicz Krzysztof: *„Munus sanctificandi” w czasie pandemii COVID-19 w Polsce w 2020 r. Część I – chrzest i bierzmowanie*. „Studia Bydgoskie” 2022, nr 16, s. 91–103.
- Majumdar Samirah: *Key findings about COVID-19 restrictions that affected religious groups around the world in 2020*. Washington: Pew Research Center, 2022.
- Mazurkiewicz Piotr: *Religious Freedom in the Time of the Pandemic*. „Religions” 2021, nr 2(12), s. 103.
- Metody badań jakościowych*. Red. Norman Denzin, Yvonna Lincoln. Tłum. K. Podemski. T. 1. Warszawa: PWN, 2009.
- Mróz Franciszek, Roszak Piotr: *The Ministry of Religious Congregations to People Affected by the SARS-CoV-2 Coronavirus in Poland: Geographies of Care During*

- the COVID-19 Pandemic*. „Journal of Religion and Health” 2022, nr 3(61), s. 2279–2301. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10943-022-01570-0> [dostęp: 01.12.2025].
- Müller Johannes: *Pastoraltheologie. Ein Handbuch für Studium und Seelsorge*. Graz–Wien–Köln: Styria, 1993.
- Nosowski Zbigniew: *Zawsze wierna czy mierna? Plusy i minusy polskiej wiary*. „Więź” 2008, nr 9, s. 38–45.
- Rahman Md. Mokhlesur, Thill Jean-Claude, Paul Kamal Chandra: *COVID-19 Pandemic Severity, Lockdown Regimes, and People Mobility: Early Evidence from 88 Countries*. „Sustainability” 2020, vol. 12(21), s. 1–17.
- Schuldt Christian: *Systemtheorie*. Hamburg: Europäische Verlagsanstalt, 2003.
- Stanisz Piotr, Wadowski Dariusz, Szulich-Kałuża Justyna, Nowak Małgorzata [et al.]: *The Catholic Church in Poland, Her Faithful, and the Restrictions on Freedom to Practise Religion during the First Wave of the COVID-19 Pandemic*. „Religions” 2022, nr 13(12), s. 1–20. <https://www.mdpi.com/2077-1444/13/12/1228> [dostęp: 01.12.2025].
- Wąchoł Grzegorz: *Wierni wobec wytycznych Kościoła katolickiego w Polsce. Pierwszy rok pandemii COVID-19*. „Polonia Sacra” 2023, nr 1(27), s. 79–100. https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_15633_ps_27104 [dostęp: 01.12.2025].
- World Health Organization: *WHO Director-General’s opening remarks at the media briefing on COVID-19 – 11 March 2020*. Genewa: WHO, 2020.
- Ziółkowska-Weiss Kamila: *The Polish Catholic Church in Martin Coronado, Buenos Aires, and Its Role in the Life of the Argentinian Polish Community during the COVID-19 Pandemic*. „Journal of Religion and Health” 2023, nr 1(62), s. 585–607. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36482139/> [dostęp: 01.12.2025].

W cieniu lockdownu: transformacja działalności Polskiej Misji Katolickiej w Niemczech podczas pandemii COVID-19

Streszczenie: Pandemia COVID-19 znacząco wpłynęła na funkcjonowanie życia społecznego, w tym także na działalność instytucji religijnych. Wprowadzone w wielu krajach restrykcje sanitarne, obejmujące m.in. ograniczenia zgromadzeń publicznych oraz okresowe zawieszenie celebracji liturgicznych, postawiły wspólnoty kościelne wobec konieczności poszukiwania nowych form działalności duszpasterskiej. Szczególne wyzwania pojawiły się w duszpasterstwie migracyjnym, które oprócz wymiaru religijnego pełni również ważne funkcje społeczne, kulturowe i integracyjne. Celem artykułu jest analiza przemian działalności duszpasterskiej prowadzonej przez Polską Misję Katolicką w Niemczech w okresie pandemii COVID-19. W centrum refleksji znajduje się pytanie o wpływ pandemii na funkcjonowanie struktur duszpasterstwa polonijnego oraz o pojawiające się w tym czasie nowe rozwiązania organizacyjne i pastoralne. W badaniu uwzględniono także identyfikację

zasobów i potencjałów ujawnionych w sytuacji kryzysowej, jak również trudności i zagrożeń związanych z ograniczeniami sanitarnymi. Podstawę metodologiczną stanowi pastoralna metoda „widzieć – oceniać – działać”, uzupełniona analizą SWOT oraz elementami obserwacji uczestniczącej. Zastosowane podejście umożliwia zarówno opis doświadczeń duszpasterskich w czasie pandemii, jak i ich interpretację w perspektywie teologiczno-pastoralnej. Wyniki analizy wskazują, że pandemia stała się impulsem do intensyfikacji nowych form komunikacji duszpasterskiej, rozwoju inicjatyw cyfrowych oraz wzmocnienia solidarności wspólnotowej, jednocześnie ujawniając ograniczenia organizacyjne i wyzwania stojące przed duszpasterstwem migrantów.

Słowa klucze: pandemia COVID-19, duszpasterstwo migracyjne, Polska Misja Katolicka w Niemczech, duszpasterstwo polonijne, analiza SWOT, pastoralna metoda „widzieć – oceniać – działać”

Die Transformation der Tätigkeit der Polnischen Katholischen Mission in Deutschland während der COVID-19-Pandemie

Zusammenfassung: Die COVID-19-Pandemie hat das gesellschaftliche Leben erheblich beeinflusst, darunter auch die Tätigkeit religiöser Institutionen. Die in vielen Ländern eingeführten Hygienebeschränkungen, darunter unter anderem Einschränkungen für öffentliche Versammlungen und die vorübergehende Aussetzung liturgischer Feiern, zwangen die kirchlichen Gemeinschaften dazu, nach neuen Formen der Seelsorge zu suchen. Besondere Herausforderungen ergaben sich in der Migrationsseelsorge, die neben ihrer religiösen Dimension auch wichtige soziale, kulturelle und integrative Funktionen erfüllt. Ziel des Artikels ist es, die Veränderungen in der pastoralen Tätigkeit der Polnischen Katholischen Mission in Deutschland während der COVID-19-Pandemie zu analysieren. Im Mittelpunkt der Überlegungen steht die Frage nach den Auswirkungen der Pandemie auf die Funktionsweise der Strukturen der polnischen Seelsorge sowie nach neuen organisatorischen und pastoralen Lösungen, die in dieser Zeit entstanden sind. Die Studie berücksichtigt auch die Identifizierung von Ressourcen und Potenzialen, die sich in der Krisensituation gezeigt haben, sowie die Schwierigkeiten und Gefahren, die mit den hygienischen Einschränkungen verbunden sind. Die methodische Grundlage bildet die pastorale Methode „Sehen – Bewerten – Handeln“, ergänzt durch eine SWOT-Analyse und Elemente der teilnehmenden Beobachtung. Der verwendete Ansatz ermöglicht sowohl die Beschreibung der pastoralen Erfahrungen während der Pandemie als auch deren Interpretation aus theologisch-pastoraler Perspektive. Die Ergebnisse der Analyse zeigen, dass die Pandemie einen Impuls zur Intensivierung neuer Formen der pastoralen Kommunikation, zur Entwicklung digitaler Initiativen und zur Stärkung der Solidarität in der Gemeinschaft gegeben hat, gleichzeitig aber auch organisatorische Grenzen und Herausforderungen für die Migrantenpastoral aufgezeigt hat.

Schlüsselwörter: COVID-19-Pandemie, Seelsorge für Migranten, Polnische Katholische Mission in Deutschland, Seelsorge für die polnische Diaspora, SWOT-Analyse, Seelsorgemethode „Sehen – Bewerten – Handeln“

In the Shadow of Lockdown: The Transformation of the Activities of the Polish Catholic Mission in Germany During the COVID-19 Pandemic

Abstract: The COVID-19 pandemic significantly affected many areas of social life, including the functioning of religious institutions. Public health restrictions introduced in many countries, such as limits on public gatherings and temporary suspensions of liturgical celebrations, forced church communities to seek new forms of pastoral activity. Particular challenges emerged in migrant pastoral ministry, which performs not only religious but also important social, cultural, and integrative functions. The aim of this article is to analyze the transformation of pastoral activities carried out by the Polish Catholic Mission in Germany during the COVID-19 pandemic. The study focuses on the impact of the pandemic on the functioning of Polish migrant pastoral structures and on the new organizational and pastoral solutions that emerged during this period. The research also identifies the resources and potentials revealed in the crisis situation, as well as the difficulties and threats associated with sanitary restrictions. The methodological framework is based on the pastoral method “see – judge – act”, complemented by SWOT analysis and elements of participant observation. The author’s direct involvement in the coordination of Polish pastoral ministry in Germany provided insight into practical and organizational aspects of the community’s activities. This methodological approach enables both a description and interpretation of pastoral transformations during the pandemic and provides a basis for formulating pastoral conclusions and recommendations.

Keywords: COVID-19 pandemic, migrant pastoral care, Polish Catholic Mission in Germany, Polish diaspora ministry, SWOT analysis, see–judge–act pastoral method

---

Ks. dr Michał Wilkosz – ksiądz archidiecezji krakowskiej, ukończył teologię (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie), i filologię germańską (Kolegium Indywidualnych Studiów Międzyobszarowych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach). Absolwent podyplomowych studiów specjalizacyjnych w zakresie managementu (Szkoła Główna Handlowa w Warszawie) oraz pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej z pomocą psychologiczno-pedagogiczną (Wyższa Szkoła Nauk Pedagogicznych w Warszawie). Doktorat w zakresie teologii pastoralnej obronił na Albert-Ludwigs-Universität we Fryburgu Bryzgowijskim, specjalizując się w psychologii pastoralnej. Zorganizował i koordynował międzynarodowe, interdyscyplinarne projekty naukowe we współpracy z uniwersytetami z Austrii, Gruzji, Niemiec, Polski i Rosji. Prowadzi stosowane badania religijności młodzieży w uwarunkowaniach diaspory i emigracji, tworząc i wdrażając ofertę pastoralną. Opublikował liczne artykuły naukowe poświęcone zjawisku apateizmu, pokoleniu cyfrowemu, motywowaniu pracowników kościelnych, a także problematyce wypalenia zawodowego duchowieństwa. Współorganizuje konferencje naukowe we współpracy z instytucjami kościelnymi i akademickimi, m.in. Kolping Familie, Institut für Kirchen- und Kulturgeschichte der Deutschen in Ostmittel- und Südeuropa oraz uczelniami kościelnymi w Polsce.

Pfarrer Dr. Michał Wilkosz – Priester der Erzdiözese Krakau. Er studierte Theologie an der Päpstlichen Universität Johannes Paul II. in Krakau sowie Germanistik im Rahmen der Interdisziplinären Individualstudien an der Schlesischen Universität in Kattowitz. Darüber hinaus absolvierte er postgraduale Spezialisierungsstudien im Bereich Management an der Wirtschaftsuniversität Warschau (SGH) sowie in der Betreuungs- und Erziehungspädagogik

mit psychologisch-pädagogischer Unterstützung an der Hochschule für Pädagogische Wissenschaften in Warschau. Seine Promotion im Fach Pastoraltheologie erlangte er an der Albert-Ludwigs-Universität Freiburg mit der Spezialisierung auf Pastoralpsychologie. Er organisierte und koordinierte internationale, interdisziplinäre Forschungsprojekte in Zusammenarbeit mit Universitäten in Österreich, Georgien, Deutschland, Polen und Russland. Seine Forschung konzentriert sich auf die gelebte Religiosität von Jugendlichen unter den Bedingungen von Diaspora und Migration, wofür er pastorale Angebote entwickelt und umsetzt. Er veröffentlichte zahlreiche wissenschaftliche Artikel zum Phänomen des Apatheismus, zur digitalen Generation, zur Motivation kirchlicher Mitarbeitender sowie zur Problematik des Burnouts im Klerus. Zudem ist er Mitorganisator wissenschaftlicher Konferenzen in Zusammenarbeit mit kirchlichen und akademischen Institutionen, darunter Kolping Familie, das Institut für Kirchen- und Kulturgeschichte der Deutschen in Ostmittel- und Südosteuropa sowie kirchliche Hochschulen in Polen.

Rev. Dr. Michał Wilkosz – a priest of the Archdiocese of Kraków. He studied theology at the Pontifical University of John Paul II in Kraków and German philology within the Individual Interdisciplinary Studies Programme at the University of Silesia in Katowice. He is also a graduate of postgraduate specialization programs in management at the Warsaw School of Economics and in care and educational pedagogy with psychological-pedagogical support at the Higher School of Pedagogical Sciences in Warsaw. He obtained his doctorate in pastoral theology at the Albert Ludwig University of Freiburg (Albert-Ludwigs-Universität Freiburg), specializing in pastoral psychology. He has organized and coordinated international, interdisciplinary research projects in cooperation with universities in Austria, Georgia, Germany, Poland, and Russia. His research focuses on the lived religiosity of young people in diaspora and migration contexts, for which he develops and implements pastoral initiatives. He has published numerous scholarly articles devoted to the phenomenon of apatheism, the digital generation, motivating church employees, and the issue of clergy burnout. He also co-organizes academic conferences in cooperation with church and academic institutions, including Kolping Familie, the Institute for the History of the Church and Culture of Germans in East-Central and South-Eastern Europe, and ecclesiastical universities in Poland.
